

STANISŁAW RUNGE

Zakaźne rzekomo-pryszczycowe zapalenie jamy gębowej u bydła

Z Zakładu Weterynarii Rolniczej Uniwersytetu Poznańskiego
Dyrektor Prof.: dr STANISŁAW RUNGE

W połowie listopada ub. roku rozpoznano komisyjnie*) wśród grupy bydła, pochodzącego z różnych okolic wojew. poznańskiego, zakaźne rzekomo-pryszczycowe zapalenie błon śluzowych jamy gębowej (*stomatitis pseudoaphthosa infectiosa bovum*).

Mając sposobność dokładniej obserwować szereg przypadków tego małego na ogół znanego i zbadanego schorzenia, które w pierwszych przypadkach pojawienia się może budzić podejrzenie o wybuch prawdziwej pryszczycy, uważam za godne ich ogłoszenie.

Rzekomą pryszczycę opisał pierwszy w 1834 roku Degive pod nazwą *stomatitis papillaris*. Hess określa to schorzenie jako *stomatitis follicularis* i dopiero późniejsi autorzy, stwierdzając jego zakaźność (Haag, Ostertag i Bugge, Reinhardt i Yosikawa), dodają do rozpoznania: *stomatitis papillosa*, *papulosa*, *pustulosa*, *epithelialis*, dodają także określenie *infectiosa*.

Etiologia schorzenia nie jest dotychczas dokładnie zbadana, ale większość autorów ostatnich czasów twierdzi, że istotną przyczyną ma być swoisty dla bydła, przesączalny, nabłonkowo-tropowy wirus, spokrewniony z wirusem ospowym, nie zawsze dający się wykazać w krwi.

Zakaźność zarazka jest duża, jest on gliceryno-oporny a przechowywany w temp.—2°C. utrzymuje zdolność

*) Centrala Mięsa sprowadziła na teren Targowicy Miejskiej w Poznaniu ponad 30 sztuk bydła w listopadzie ub. roku, przeważnie jałówek w wieku 9—22 miesięcy życia i kilka starszych krów.

Urządzący lekarz wet. stwierdziwszy u kilku jałówek na błonach śluzowych jamy gębowej zmiany chorobowe, spowodował komisyjne zbadanie pogłowia w kierunku pryszczycy.

Nacz. Oddz. Wet. Woj. Rady Nar. dr M. Krygicz a następnie Insp. Dep. Wet. Min. Rol i R. R. dr T. Mika wprawdzie wykluczyli pryszczycę, ale zarządzili powołanie do komisji także przedstawiciela Zakł. Wet. Rol. U. P. i WZHW w Poznaniu.

Powyższa komisja w dniu 17 listopada, po ponownym zbadaniu całego pogłowia, potwierdziła wykluczenie istnienia pryszczycy i zarządziła:

a) bezzwłocznie poddać ubojowi całe pogłowia ze względu na małą jego wartość hodowlaną oraz konieczność szybkiego powstrzymania ew. dalszego rozprzestrzeniania się łatwo zaraźliwej choroby, i

b) przewiezienie w sposób bezpieczny wybranych 4 jałówek (1 zdrową i 3 chore) do Ambulatorium Zakł. Wet. Rol. U. P. celem dokładniejszego badania i obserwacji przebiegu choroby.

Wybrane jałowice przybyły do Zakł. Wet. Rol. w dniu 18. XI. pozostając tam aż do zupełnego wyleczenia tj. do 1. XII. Wszystkie inne sztuki tak ze zmianami jak i bez zmian chorobowych w jamie gębowej poddano ubojowi w dniach 18. i 19. XI. zeszł. roku przy komisyjnym poubojowym ich zbadaniu przez lek. wet.: W. Rajszysa, W. Drażkiewicza, dra T. Łosińskiego i st. asyst. Zakł. Wet. Rol. U. P. T. Dziubka.

**) w kraju Donegal w Afryce.

***) Temperatura wewn. mierzona trzy razy dziennie nie przekraczała w żadnym przypadku 37,8 do 38,6 st. C.

aktywnego zakażenia co najmniej przez 5 miesięcy. (Hutyra — Marek — Manninger).

Schaaf, Traub & Beller uważają tę wirusową rzekomą pryszczycę za schorzenie występujące najczęściej regionalnie w różnych okolicach Zach. Polski szczególnie w Poznańskim, Olsztyńskim, w Saksonii i Hesji.

Wszyscy autorzy podkreślają sporadyczność, efemeryczność i łagodność przebiegu tego schorzenia, jakkolwiek niektórzy badacze obserwowali nawroty choroby, przeciągające się niekiedy do kilku miesięcy, ale bez przypadków śmiertelnych.

W różniczkowym rozpoznaniu należy przede wszystkim wziąć pod uwagę różnorodne zapalenia błon śluzowych poza właściwą pryszczycą (*aphthae epizoticae*), *stomatitis vesicularis*, *stomatitis ulcerosa*, *stomatitis desquamativa* u bydła (choroba Armagh'a**) jako osobne jednostki chorobowe swoiste, także przyczyny na tle urazowo-mechanicznym, zatrucia chemiczne i karmowe, wysypki alergiczne, oraz szczególnie różnego rodzaju grzybice (*stomatitis mycotica*, *herpetica* i itp.).

Opis własnych przypadków.

Już na mocy wywiadów oraz oględzin całego pogłowia znajdujących się w oborze Targowicy Miejskiej można było stwierdzić zakaźność schorzenia, gdyż z początkowych 5-ciu przypadków ilość zachorzeń wzrosła w ciągu 2—3 dni do 14 jałówek i niewątpliwie schorzenie rozszerzyłoby się na wszystkie sztuki pomieszczone razem w oborze, gdyby nie poddano ich wcześniej ubojowi.

W przypadkach obserwowanych tak na Targowicy Miejskiej jako i u 4 jałówek w Zakł. Wet. Rol. U. P., przebieg schorzenia był bardzo łagodny, całkowicie bezgorączkowy,***) bez żadnych zaburzeń w zachowaniu się normalnym zwierząt, przy utrzymaniu dobrego apetytu i całkowicie bez ślinienia. Jedynymi objawami choroby były zmiany chorobowe na błonach śluzowych jamy gębowej.

U jałowicy zdrowej przywiezionej do Zakł. Wet. Rol. razem z trzema już chorymi innymi jałowicami, pierwsze zmiany na błonach śluzowych jamy gębowej i śluzawicy wystąpiły w ciągu 24—36 godzin, po sztucznym jej zakażeniu oczkiem materiału pobranego ze świeżych pustulek na twardym podniebieniu od dwóch chorych jałówek, wtartego szklaną pałeczką w błonę śluzową podniebienia twardego, w kosmkowate konty warg i w śluzawicę. Tak w miejscach zakażenia jako i w jego najbliższej okolicy, pojawiły się najpierw ostro odgraniczone, drobne, wielkości małego ziarnka grochu, krągłe, krwawe podbiegnięcia nabłonka (*maculae*) i wzniesienia nabłonka błony śluzowej na podniebieniu twardym, na grzbiecie języka oraz w kosmkowym odcinku kątów warg, przy wyraźnym w tym miejscu rozlanym przekrwieniu całej błony śluzowej, dając obraz *stomatitis*

maculosa et papulosa. (Fot. 1.). Błona śluzowa podniebienia za wyjątkiem kątów warg była bladobłękitna, mało wilgotna i prawie nie pokryta śliną. Na śluzawicy pojawiły się tylko 2 guziczki, wielkości ziarna siemienia, nieco twardej konsystencji na szczycie jakby lekko popękane. W 48 godzin po zakażeniu, zaczerwienione wzniesienia nabłonka na błonach śluzowych podniebienia twardego, zwiększyły się w swej ilości i wielkości, zmieniając swój kształt w bardziej owalny i rozlany. (Fot. 2).

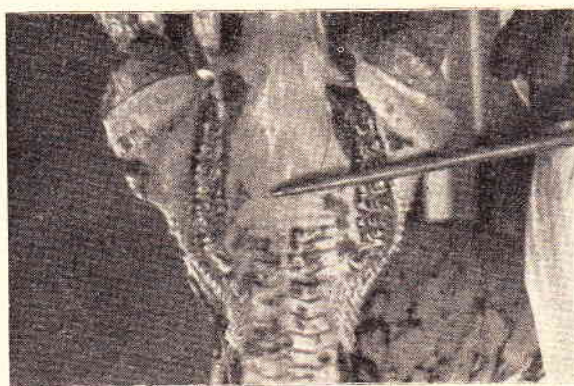
Fot. 1. Zmiany na podniebieniu twardym u jałowicy w 24—36 godz. po zakażeniu

W 72 godzin po zaszczepieniu wypryski niektóre giną, ilość plam i czerwonych wzniesień nabłonka zmniejsza się ale dokoła pozostałych, daje się zauważyć wyraźne obrzeżenie w postaci otoczki wskutek czego wzniesienia te wydają się większe. Nie dochodzi jednak do żadnego tworzenia się pęcherzyków ale występują lekkie zakłębienia nabłonka otoczone wałowatym zgrubieniem zdrowego nabłonka i na dnie zakłębień gromadzi się drobna ilość zmacerowanego nabłonka, łatwo dającego się ściągnąć palcem, dając znowu obraz *stomatitis pustulosa*. (Fot. 3). Podobnie zachowują się *papulae* na grzbiecie języka natomiast w kątach warg rzadziej dochodzi do wystąpienia zmacerowania nabłonka. Błona śluzowa jest i w tym stadium bladobłękitna i mało wilgotna, zwierzę nie gorączkuje i zachowuje pełny apetyt. W ciągu dalszych 2—3 dni, pustułki lub *papulae* na podniebieniu twardym wybitnie bledną, wszelkie zaczerwienienia w kątach warg ustępują i proces goi się bez wyraźniejszego łuszczenia się pustulek i bez żadnego leczenia samoistnie, nie pozostając w ciągu przec. trwania schorzenia 6—8 dni żadnego śladu na błonach śluzowych jamy gębowej. Zmiany na śluzawicy goją się samoistnie jeszcze szybciej.

U sztuk po uboju całego pogłowia w większości chorego, stwierdzono analogiczne wyżej opisane *maculae*, *papulae* wzgl. *pustulae* różnej wielkości. W większości przypadków zmiany ograniczały się głównie tylko do błon śluzowych podniebienia twardego, grzbietu języka, rzadziej pod językiem, kątów kosmkowatych warg i bardzo nielicznych wyprysków na dziąsłach szczęki dolnej. Tylko w jednym przypadku stwierdzono obecność pustulek usadowionych na błonie śluzowej tylnej ściany gardła.

Różnorodność opisanych zmian stwierdzonych

przez nas, tłumaczy dlaczego niektórzy autorzy określają rzekomo pryszczycowe zapalenie jamy gębowej u bydła raz jako *stomatitis papulosa*, niektórzy jako *stomatitis papillosa s. papillare* a jeszcze inni jako *stomatitis pustulosa*. Większość jednak autorów nadmienia, że rozwój zmian przypomina rozwój zmian ospowych ale bez powstawania pęcherzyków lub zajęcia głębszych warstw błon śluzowych w postaci zdarć śluzówki (*stomatitis erosiva*), co możemy potwierdzić w całej pełni, gdyż w żadnym wypadku

Fot. 2. Zmiany na podniebieniu twardym w 48 godz. po zakażeniu

nie stwierdziliśmy pęcherzyków lub erozji śluzówki i wszelkie ubytki były powierzchowne, ograniczające się tylko do nabłonka (*stomatitis epithelialis*) bez drażnienia wybitniejszego i występowania wzmożonego wydzielania śliny.

Mimo wyraźnej zaraźliwości schorzenia i mimo skrupulatnego badania mikroskopowego materiału pobranego ze świeżych jak i starszych zmian na bło-

Fot. 3. Zmiany na podniebieniu twardym w 72 godz. po zakażeniu

nach śluzowych, barwionego hematoksyliną i eozyną, nie udało się nam wykazać w plazmie komórek nabłonkowych wtętołów, o których wspominają niektórzy badacze.

Dla zakażenia sztuk zdrowych niekoniecznym jest silniejsze wtarcie materiału od sztuk chorych za pomocą papieru szklanego lub kaleczenia błony śluzowej ale delikatne omazanie jej zakażonym materia-

łem (w naszym przypadku gładką pałeczką szklaną).

Zdaje się zresztą, że różni autorzy mieli do czynienia z różnymi i niezależnie od siebie toczącymi się procesami chorobowymi, ale o podobnych objawach klinicznych i z powyższego względu opisy tego schorzenia są tak odmienne a nazwa rzekomopryszczycowego zapalenia jamy gębowej jako ogólna jest najczęściej w piśmiennictwie stosowana, przy czym krótkotrwały i łagodny bezgorączkowy przebieg schorzenia może być łatwo przeoczony lub nawet mimo zauważenia zmian w jamie gębowej przez właściciela zwierząt nie donoszony i być może schorzenie to występuje częściej aniżeli to się na ogół przyjmuje.

W każdym razie brak występowania spoistych i charakterystycznych pęcherzyków i głębszych erozji na błonach śluzowych jamy gębowej i ślinotoku, brak jakichkolwiek zmian racicowych, zwyżki wewnętrznej temperatury, zachowanie pełne apetytu oraz łagodny i krótkotrwały przebieg schorzenia zezwalają na łatwe odróżnienie *stomatitis epithelialis papulosa infectiosa* od przyszczycy (*aphthae epizooticae*) i to jest najważniejsze.

C. RUNGE

ИНФЕКЦИОННОЕ ПСЕВДОАФТНОЕ ВОСПАЛЕНИЕ РОТОВОЙ ПОЛОСТИ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА

Резюме

Автор описывает инфекционное псевдоафтное воспаление ротовой полости наблюдаемое у телок в возрасте 9—22 мес. Исключительным признаком болезни являлось лишь воспаление слизистой оболочки ротовой полости в виду круглых, плоских возвышений эпителиального покрова на твердом небе, ротовых углах, на вентральной поверхности языка и на зеркальце.

Слизистые оболочки ротовой полости мало влажны и не обочлены слюной.

Автор прилагает снимки болезненных изменений на твердом небе. Болезнь пробегала очень легко, уступая без терапевтического вмешательства и не оставляя на слизистой оболочке никаких следов. У больных животных не наблюдалось повышения температуры, потери аппетита или других расстройств.

Болезнь является инфекционной и заразительной, она передается с больного животного на здоровое.

После экспериментального переноса материала со свежих изменений слизистой оболочки больных на здоровую телку путем легкого втирания при помощи стеклянной палочки в течении 36—48 часов выступили на твердом небе сначала красные пятна (*maculae*), переходящие в несколько часов в плоские возвышения эпителиального покрова величины в мелкую горошину (*papulae*). На зеркальце возвышения немного меньше но они плотной, узелковой консистенции.

Причины *stomatitis papulosa infectiosa bovum* еще пока хорошо неизвестны. Болезнь по Шаафу, Траубу и Беллеру вызывает фильтрующий вирус.

В микроскопических исследованиях автору однако не удалось обнаружить включительных телец про каких говорит некоторые авторы.

В противоположность ящуре, *stomatitis papulosa infectiosa bovum* появляется прежде всего только в некоторых странах Европы с интервалами что несколько лет. Она уже многократно диагностировалась в области Познания, Ольштына, в Саксонии и Гессии.

S. RUNGE

PSEUDO - APHTHOUS STOMATITIS OF CATTLE

S u m m a r y.

The author describes cases of pseudo - aphthous stomatitis of a number of young heifers, 9—22 months old.

The only symptoms of this illness were an inflammation of the mucous membranes of the mouth in the shape of roundish flat papules on the hard palate, at the commissures of the mouth, on lower surface of the tongue and in the integument of the muzzle. The mucous membrane of the mouth was dry and not covered with saliva.

The author joins photographs of pathologic alterations on the hard palate.

The disease had a very mild course and disappeared within a week without any treatment and without leaving any traces. No rise in temperature, lack of appetite or any other disturbances of the infected animals were observed.

The disease however is infectious and spreads itself from an infected animal to a healthy one.

After experimental transmission of the matter from fresh papules of infected animals on the mucous membrane of the mouth and muzzle of a healthy heifer, by lightly rubbing in of the infective matter with a glass rod, there appeared within 36—48 hours of the infection on the hard palate at first roundish red stains, soon producing minute elevation and transforming into flat papules the size of a lentil seed and on the muzzle small, somewhat hardened nodules.

The causes of the infectious papular stomatitis have not been yet definitely studied, but one ought to accept Schaaf's, Traub's and Beller's opinion that the disease is caused by a filtrable epithelial-tropic virus. The author however has not succeeded in discovering the microscopic inclusion bodies, mentioned by the above-named authors.

The lack of vesicles and lesions on the mucous membrane in the mouth, as well as of salivation, characteristic for foot — and mouth disease, the lack of fever and a good appetite as well as general well — being of the animals, clearly distinguish the infectious papular stomatitis from foot — and mouth disease (*aphthae epizooticae*).

Contrary to the foot — and mouth disease, the outbreak of the infectious papular stomatitis one mostly occurs in certain regions, at certain intervals of several years in Europe and has already been several times recognised in the region of the voyevodship of Poznań, Olstzyn, in Saxony and Hesse.

Piśmiennictwo.

Chevallier Paul. — Resume de l'histoire des aphthes. Rev. Path. Comp. et Hyg. gen. Vol. 40 str. 73—76. 1940. Deppe. — Arch. f. Tierheilk. — 1899. — 199. Haag. W. f. Tierheilk. — 1907, str. 906. Hesse. — VII Tieraerztl. Kongress. Hutyra, Marek, Manninger. — Hdb. d. spez. Pathol. u. Therap. 1941. Joest. — Hdbch. d. Pathol. Anatomie. — 1925. Str. 51. Kantorowicz. — Z. f. Infektionskr. Parasitenk. u. Hyg. d. Haust. 1906/7, T. II. Liebert. W. — B. t. W. str. 550, Nr 14 — 1930. Magnusson. — D. t. W. — 290. — 1918. O'Brien. — Vet. Rec. Vol. 55, Nr 57, 1948. Osterreich u. Bughard. — D. t. W. str. 633, — 1914.